

**Міністерство освіти і науки України**  
**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**  
**Кафедра філології**

Реєстраційний № \_\_\_\_\_

**Кваліфікаційна робота**

**ОСОБЛИВОСТІ МОВОВЖИВАННЯ МЕШКАНЦІВ СЕЛА ЧЕПА  
БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА  
МІСТА ТУРКА САМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ  
ОБЛАСТІ**

**НОДЬ ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА**

Студент(ка) IV-го курсу

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №96 / 02.10.2023

**Науковий керівник:**

**Лібак Наталка Андріївна,**

(магістр філології, доцент кафедри філології)

*(науковий ступінь, вчене звання, посада)*

**Завідувач кафедри :**

**Берегсасі Аніко Ференцівна,**

зав. кафедри, доктор габілітований, професор

*(науковий ступінь, вчене звання, посада)*

Робота захищена на оцінку \_\_\_\_\_, «\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 року

Протокол № \_\_\_\_\_ / 2024

**Міністерство освіти і науки України  
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

**Кафедра філології**

**Кваліфікаційна робота  
ОСОБЛИВОСТІ МОВОВЖИВАННЯ МЕШКАНЦІВ СЕЛА ЧЕПА  
БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА  
МІСТА ТУРКА САМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу  
**НОДЬ ЮЛІА ОЛЕКСАНДРІВНА**

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»  
Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

**Науковий керівник: Лібак Наталка Андріївна,**  
(магістр філології, доцент кафедри філології)  
*(науковий ступінь, вчене звання, посада)*

**Рецензент: Барань Єлизавета Балажівна**  
доктор філософії у галузі «Гуманітарні науки», доцент, доцент кафедри філології  
*(науковий ступінь, вчене звання, посада)*

Берегове  
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma  
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

**Filológia Tanszék**

**A Beregszászi járási Csepe és a Lviv megyei Szambir járás Turka város  
lakosságának nyelvhasználati sajátosságai  
Szakdolgozat**

**Készítette: Nagy Júlia**

IV. évfolyamos 014 „Középfokú oktatás(Ukrán nyelv és irodalom)”  
szakos hallgató

**Témavezető: Libák Natália, docens**

*(tudományos fokozat, cím, tisztség)*

**Recenzens: Bárány Erzsébet, PhD, docens**

*(tudományos fokozat, cím, tisztség)*

## **Зміст**

<b>ВСТУП</b> .....	5
<b>РОЗДІЛ I. З ІСТОРІЇ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ</b> .....	6
<b>1.1. Історія села Чепи Березівського району</b> .....	6
<b>1.2. Історія міста Турка</b> .....	8
<b>РОЗДІЛ II. ОГЛЯД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ</b> .....	13
<b>2.1. Визначення поняття «діалектологія»</b> .....	13
<b>2.1. Класифікація українських говорів</b> .....	16
<b>РОЗДІЛ III. СПЕЦИФІКА МОВНОГО ЛАНДШАФТУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ</b>	20
<b>3.1. Аналіз мовного ландшафту села Чепи Березівського району</b> .....	21
<b>3.2. Аналіз мовного ландшафту міста Турка Самбірського району</b> .....	29
<b>РОЗДІЛ IV. ОСОБЛИВОСТІ ГОВІРКИ СЕЛА ЧЕПИ ТА МІСТА ТУРКИ</b> .....	41
<b>4.1. Тематична класифікація діалектизмів села Чепи</b> .....	41
<b>4.1.1. Частиномовна належність аналізованих слів села Чепи</b> .....	42
<b>4.2. Тематична класифікація діалектизмів міста Турка</b> .....	43
<b>4.2.1. Частиномовна належність аналізованих слів міста Турка</b> .....	46
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	47
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	49

## ВСТУП

Тема нашої бакалаврської роботи – Особливості мововживання мешканців села Чепа Берегівського району Закарпатської області та міста Турка Самбірського району Львівської області.

Вивчення лексики в окремих населених пунктах дуже актуальне, оскільки ці слова можуть відображати взаємодію між різними культурами та спільнотами в повсякденному житті. Це відображено на вивісках, написах вулиць, магазинів тощо. Кожний регіон має свої унікальні мовні особливості, які відтворюють його історію, культуру та взаємодію з іншими національними чи етнічними групами.

У дослідженні ми звернули увагу на особливості мововживання мешканців західних областей, двох різних населених пунктів – села Чепа Берегівського району Закарпатської області та міста Турка Самбірського району Львівської області.

У селі Чепа проживають представники різних національностей, зокрема українці й угорці, тому тут ми можемо спостерігати значну кількість запозичень з угорської мови.

У місті Турка, розташованому поруч з кордоном з Польщею і з багатою історією впливу польської культури, спостерігаються переважно запозичення з польської мови. Це відображається в мовному ландшафті міста та у спілкуванні його мешканців.

Метою нашого дослідження – є аналіз лексичних, морфологічних та стилістичних особливостей мовного ландшафту зазначених населених пунктів, зокрема різних вивісок, та вивчення специфіки говірки їхніх мешканців. Ми маємо намір проаналізувати якомога більше мовних одиниць, подати типологію ландшафтних мовних знаків, охарактеризувати їх, проаналізувати використання мови мешканців у повсякденному житті та подати її тематичну класифікацію.

Об'єктом нашої роботи є дослідження говірок двох населених пунктів у Закарпатській та Львівській областях, виокремлення спільного та відмінного. Ми прагнемо розкрити унікальні аспекти мовного вживання даних населених пунктів та пояснити їхню роль у формуванні мовної ідентичності та культурного спадку регіонів.

Аналіз мовного ландшафту села Чепа та міста Турка дозволяє не лише краще зрозуміти культурну та історичну спадщину цих регіонів, а й відкриває можливості для подальшого дослідження впливу мовного середовища на формування ідентичності та взаєморозуміння між різними культурами.

## РОЗДІЛ I. З ІСТОРІЇ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

### 1.1. Історія села Чепи Берегівського району

Перша писемна згадка про село Чепи в Закарпатській області датується 1320 роком. Протягом всієї історії село мало кілька назв, але з 1773 року його офіційно називають Чепи.

У книзі Сабова Іштвана «Ugocsa megye», виданої в Будапешті у 1937 р., згадуються такі назви, як: Akusfalva alio nomine Peturfalva (1320) Theluk, Thelki, Chepefalva, Chepev, Chepe alio nomine Peturfalva (1471), Chepe alio nomine Thelky (1476), Chepe alias Thelek (1478). (Тромбола В.Й.: Дослідницька робота).

Існують різні версії щодо походження назви, одна з яких пов'язана із слов'янським іменем «Stepanus», що відповідає угорському імені «Csérán», сьогодні Степан (István), яке згодом стало Чепією (Hajdú 2010: 56).

Інша версія щодо походження назви, що у XIII ст., ця територія належала панові Форкош Ігмонду. Пізніше його син Тіби Міклош отримав територію у спадок від угорського короля Іштвана V, яке згодом потрапило до рук сім'ї Чепі (Csery) (Hajdú 2010: 57).

Свідченням того, що наше село існувало вже у 1320 р. є кам'яна церква. Згідно з церковними документами, вона будувалася в кінці XII – на початку XIII ст., як католицький храм. У цей період село нараховувало 200 жителів.

#### 1. Фотографія №1. Кам'яна церква у селі Чепи. Сьогодні це реформатська церква



*(Власне фото)*

З 1564 року до 1717 року відсутність письмових джерел свідчить про те, що село було поневолене татарами, а кількість населення різко зменшилася, з'явилися нові

прізвища, серед яких найпоширенішими були прізвища «Орос» (русинське у 8 сімей), «Товт» (словацьке у 4 сімей).

Початок XVIII століття позначився інтенсивним заселенням територій, які раніше були опустошені турками. На ці землі почали переселятися представники різних національностей, включаючи слов'ян, румунів, німців та інших. Цей процес став важливим етапом у формуванні етнічного складу та культурного контексту села, який відобразився у мові, традиціях та способі життя місцевих мешканців.

У кінці XV ст. село уже згадується під назвою «Телкі», або «Телекі», що свідчить про свого нового господаря. Основним заняттям місцевого населення було землеробство, проте розвивалися різні види ремесел. Великою пошаною користувалися ковалі, бондарі, теслярі. Протягом XVIII ст. на територію поселяються євреї, які в основному займалися торгівлею (Тромбола Й.В.: Дослідницька робота).

З 1773 року назва Чапа стає основною назвою села. У XVIII-XIX століттях село демонструє активний розвиток будівництва нових культових споруд, включаючи греко-католицьку церкву і єврейську синагогу. На річці Тиса споруджуються три водяні млини. Через село прокладається так званий «солевий шлях», тобто дорога, по якій проїжджають підводи із сіллю з Солотвина – найбільшого солерудника в тогочасній Європі.

З середини XIX століття село зазнає значного розвитку, з'являються нові будівлі та інфраструктура. Також у селі були три вулиці. У центрі височів розкішний масток, побудований у XV ст., для сім'ї баронів Перені. З кінця XVII ст. цей масток належав землевласникам Фогороші, які у другій половині XIX ст. посадили навколо будинку прекрасний садово-парковий ансамбль з рідкісними деревами, які, на превеликий жаль, не всі збереглися (Тромбола Й.В.: Дослідницька робота).

Після приєднання Закарпаття до Української РСР будівля маєтку використовувалася як контора для машинно-тракторних станцій (МТС), а також тут функціонувала друкарня. Пізніше ця будівля стала одним з корпусів Чепської восьмирічної школи.

Поруч із маєтком Фогороші розташовувалися дві церкви: нова дерев'яна, де проводили свої богослужіння чепські греко-католики, та стара, реформатська церква, призначена для молитов кальвіністів місцевого населення.

У селі Чапа працювали два млини – один з них належав баронові Мерменштайну, другий – єврейському поміщику Ліпоту. Поблизу греко-католицької церкви був

розташований будинок сільської початкової школи (Тромбола Й.В. : Дослідницька робота).

У період Чехословаччини (1919-1938) село входило до складу країни. В 1938 році помер останній представник роду Фогорошів, що спричинило велику втрату для місцевого населення. Землевласники Фогороші протягом майже 700 років керували цією територією, забезпечуючи жителів Чепи роботою, надавали матеріальну підтримку місцевому населенню і сприяли розвитку освіти. На території сучасної школи розташований склеп, де похований останній представник династії Фогороші – Міклош, разом зі своїми батьками. Село знову перебуває у складі Угорщини (Тромбола Й.В.: Дослідницька робота).

У кінці 1938 р. Закарпаття було знову приєднано до Угорщини. Роки Другої світової війни були найстрашнішими в історії с. Чепи. Уже в 1939 р. десятки людей забирають на фронт, вони гинуть, пропадають безвісті.

У першому десятиріччі після Другої світової війни влада СРСР виявляла вороже ставлення до релігійних споруд. Незважаючи на це, сучасна реформатська церква XIII століття в Чепі залишилася не знищеною, що було справжнім дивом. Ще однією культовою спорудою в селі є греко-католицька церква, спочатку побудована із дерева. У кінці XIX століття протягом десяти років проводились реконструкції, і будівництво завершилося у 1903 році. У 2006 році розпочалося будівництво православної церкви. Однією з найдавніших споруд села був зерносклад барона Мерменштайна. У 1990-х рр. його реставрували. На сьогодні будівля слугує церквою римо-католицької громади (Тромбола Й.В.: Дослідницька робота).

Село Чепи має насичену історію, яку можна представити короткими штрихами. Династія Фогороші грає ключову роль у цьому історичному шляху, заповнюючи його таємницями, які досі залишаються нерозкритими.

## **1.2. Історія міста Турка**

Місто Турка розташоване на лівому березі річки Стрий у мальовничому куточку Львівщини, хоч і є найменшим районним центром регіону, зате привертає увагу завдяки своїй поважній історії та особливому бойківському колориту, яким сповнений кожен куточок міста.

Щодо походження назви Турки, існують дві версії. Згідно з першою, місто отримало назву через наявність первісних диких биків, турів, які паслися на



прибережних рівнинах. За другою версією, назва має походження від слова «тур'я» чи «турія», що вказує на ворота, що стояли на в'їзді у місто (Юсипович 1993: 22).

Територія Турки служила торговим шляхом, який з'єднував Прикарпаття із Закарпаттям та сусідніми країнами, про що свідчить знайдений скарб бронзових мечів другої половини II тисячоліття до н.е. в районі села Комарники на південь від Турки. (Юсипович 1993: 32).

Нікому точно не відомо, коли саме було засновано велике поселення, назване згодом Туркою. Та все ж багато хто з істориків схильний думати, що сталося це після того, як татари зруйнували 1241 року Самбір. Тоді ж, рятуючись від ворога, гурт самбірчан піднявся вгору по Дністру в гори, куди їхні князі ще здавна їздили на полювання, і тут оселився. Село ж Турка, що належало панам Турецьким, знаходилося в місцині, де нині розташовані поля, звані Старим селом. Про ті часи нагадують залишки старого цвинтаря, що збереглися до наших днів (Юсипович 1993: 31).

Село належало до королівських маєтків. У 1431 році король Владислав II, Ягайло, надав привілей на володіння Туркою і навколишніми землями по берегах ріки Стрию феодалові Ваньчі та його синам Хотькові, Іванкові та Янкові. Вони прибули з волоських земель і тому в джерелах інколи називалися волохами, проте це були українські пани. У 1538 році в Турці проведено розмежування королівських і шляхетських земель. Більшість земель була власністю шляхтичів (Юсипович 1993: 24).

## 2. Фотографія №2. Турка кінця XIX ст.



Джерело: (Електронний ресурс: <https://мандри.укр/турка>)

В описах кінця XVII століття говориться, що Турка була поділена між кількома шляхтичами. Михайлові Турецькому належало 12 дворів кріпаків-чвертників, млин і корчма, Данилові та Павлові Турецьким – 36 кріпаків, Миколі Петрушевичу-Яворському належало 18 дворів селян-чвертників, млин і корчма, Павлові Яворському — 14 чвертників, млин і корчма, Перговичам-Яворським — 5 чвертників. Крім того, в Турці

було 20 шляхтичів, які не мали підданих. Отже, на кінець XVII століття більшість селян були чвертниками, тобто ті, що мали чверть лану (5–7 га) землі (Гайда 2002: 55).

На південь від Турки, приблизно на кордоні із Закарпатською областю, розташовувався кордон Речі Посполитої з Угорським королівством. Це спричинило часті напади угорських феодалів на Турку і навколишні села. Один із таких нападів відбувся у 1698 році. У 1709 році місто Турка зазнало руйнувань від шведів, а через рік стало об'єктом нападу з боку угорських феодалів. (Гайда 2002: 104)

Турка поступово стала важливим та значним населеним пунктом. У першій чверті XVIII століття вона складалася з різних частин: Горішня Турка (розташована над Літмиром), Середня і Нижня (розташовані над Яблонькою і Стриєм), Слобода і Звіринець (до Звіринця входило село Завадівка). Східну частину, на лівому березі Стрия, займав ліс. На південь від міста височить гора Шимонка (814 м над р. м), на заході – Павловська гора (661 м над р. м), а на півночі – Петриків (644 м над р. м) (Юсипович 1993: 38).

Географічне положення Турки було сприятливим для розвитку торгівлі, оскільки через неї проходив торговий шлях з Польщі в Угорщину. Калиновський, власник Турки, використав цю можливість і у 1730 році отримав привілеї, що надавали Турці статус міста.

Восени 1744 року Олекса Довбуш, легендарний герой національно-визвольного руху на західно-українських землях, розпочав свій похід із Чорногори в Західне Прикарпаття. У жовтні того ж року він перейшов у Перемишльські гори і наблизився до Турки. Народні перекази зберегли історію про перебування Олекси Довбуша в цих місцях, вказуючи, що він та його загін переховувалися на Чорній або Лисій горах неподалік від Турки і звідки нападав на магнатів. На горі Звіринці, що знаходиться над східною частиною Турки, існує криниця, яку місцеві називають Довбушевою, або ще Писаною, бо Довбуш пальцем розписався там на камені (Сокіл 1994: 15).

У 1729 році Турка разом зі Звіринцем стає власністю Яна Антонія Каліновського – чесника Галицького. Отримавши місто, він одразу ж береться за розвиток торгівлі. Раніше тутешнім людям доводилося ярмаркувати аж у Самборі чи Сколе. Та при ньому до Турки стало найжджати багато купців з товаром. Полегшувало справу й те, що тут проходив шлях на Угорщину (Юсипович 1993: 34).

У Турці проводилися дводенні ярмарки дев'ять разів на рік, а також щосереді відбувалися торги. На цих ярмарках та торгах торгували різноманітними товарами,

зокрема худобою, вовною, полотном та іншими товарами. Купці з Турки регулярно виїздили в інші міста Галичини та на Закарпаття для закупівлі товарів, сприяючи розвитку торгівлі та економічному зростанню регіону. Ця активна торгівля відіграла важливе значення Турки як торговельного центру (Юсипович: 1993 35).

У 1772 році Турка, як і вся Галичина, підпадає під владу австрійської імперії. У той час це було невелике містечко, яке в 1785 році мало 93 будинки, де проживало 618 мешканців (Юсипович 1993:41).

Місто швидко розвивалося, з'явився замок, оточений каналом, який забезпечував воду з річки. Протягом XVIII століття в Турці були зведені ратуша, нова церква, костел (1778), синагога та невелика єврейська друкарня. У цей період у місті не було жодної школи.

Під час революції 1848 року австрійський уряд змушений був скасувати панщину в Галичині. В країні поступово стали розвиватися капіталістичні відносини. У 1856 році Турка стала центром повіту. В місті було в цей час 3142 мешканці. У 1880 році кількість мешканців зросла вже до 4634 чол., з них 1786 – українців. Крім того в Турці жило багато поляків, євреїв, німців й інших національностей. (Юсипович 1993: 56).

У 1862 році у місті була відкрита державна чотирикласна школа з польською мовою навчання, хоча польське населення становило значно менший відсоток у порівнянні з українським. У місті діяли дві однокласні початкові школи з польською та українською мовами навчання (у Звіринці і Слободі), одна чотирикласна початкова школа із п'ятьма вчителями також з польською та українською мовами навчання (у Горішній Турці), а також дві семирічні школи (жіноча і чоловіча) із польською мовою навчання, у яких працювало 27 вчителів. Через матеріальні нестатки не всі діти могли отримати освіту. Наприклад, у 1935 році 345 дітей, чий батьки були безробітними, стикалися із голодом і ніколи не відвідували школу. У 1938 році 60 найбідніших учнів міста ніколи не мали взуття, і не могли ходити до школи (Юсипович 1993: 36).

У нижче наведеній таблиці дається коротка характеристика населення міста Турки, станом на 1931 рік:

**1. Таблиця.** Характеристика населення міста Турка станом на 1931 рік

Загальна кількість осіб	Віросповідання				Рідна мова				
	Рим.– кат.	Грек. – кат.	Євр.	інші	Польс.	Укр.	Рос.	Євр.	інші
10 084	1706	4211	4117	33	3977	1446	1571	3056	25

*Джерело: (Юсипович І. Турківщина: за завісою століть)*

*власне оформлення*

Турку називають неофіційною столицею Бойківщини, адже саме на цій місцевості селилися перші представники цього племені. Раз на п'ять років у Турці проходять Всесвітні Бойківські фестини – міжнародний етнічний фестиваль, на який з'їжджаються бойки з усього світу. Нині у приміщенні міської ратуші Турки діє музей «Бойківщина», експозиція якого висвітлює головні історичні події краю та повсякденне життя його жителів.

### **3. Фотографія №3. Музей «Бойківщина»**



*(Власне фото)*

У місті Турка дороги переплітаються серпантинами, нагадуючи заплутаний візерунок, який місцеві мешканці називають «вісімочками». Ці криволінійні маршрути ведуть через гори та долини, надаючи мальовничі краєвиди. Річка Стрий, що протікає поблизу, додає унікальний шар краси, узгоджуючись з переливними кольорами природи, що створюють незабутню картину для тих, хто подорожує цими дорогами.

### **4. Фотографія №4. Турка з пташиного польоту**



*Джерело: (Електронний ресурс: <https://karpatium.com.ua/naseleni-punkty/misto-turka>)*

Місто Турка вражає своєю історією та культурною спадщиною. Засноване ще в середньовіччі, воно пройшло через різноманітні історичні етапи, включаючи період австро-угорської та польської влади, а також важкі часи під час Другої світової війни та після неї.

Сучасна Турка — це не лише історичний образ, але й місто, яке активно розвивається, зберігаючи свою ідентичність та природний колорит.

## РОЗДІЛ II ОГЛЯД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

### 2.1. Визначення поняття «діалектологія»

Діалекти відображають унікальність кожної групи людей, їх традиції, звичаї, історію та спосіб життя. Вони є важливим елементом культурної ідентичності та сприяють самовизначенню людей. Вивчення діалектів допомагає зберегти цю культурну різноманітність, оскільки вони часто є носіями традиційної лексики, фразеології та вимови, які можуть бути втрачені в літературній мові. Підтримка та збереження діалектів сприяють збереженню мовної різноманітності та культурного спадку. Вивченням діалектології займаються багато вчених, зокрема, В. В. Німчук, Й.О. Дзендзелівський, С. П. Бевзенко, П. Ю. Гриценко, Б. В. Кобилянський, Р. Л. Сердега, А. А. Сагаровська, П. М. Лизанець, Ф.Т. Жилко та ін. У своїх дослідженнях кожен із них описує та характеризує термін «діалектологія», який вважає найбільш актуальним відносно галузі знань.

П. Ю. Гриценко подав таке визначення: *діалектологія* – розділ мовознавства, присвячений вивченню діалектної мови ( діалектів), її варіантності, територіальній диференціації, історії формування мовно-територіальних утворень й окремих явищ, співвідношенню та взаємодії з іншими формами існування мови етносу – літературним стандартом, діалектами соціальними (жаргонами, аргю). Українську діалектологію поділяють на синхронну (описову), історичну та соціальну (Гриценко 2005: 149).

Терміном *діалектологія* (від грецьких слів *διάλεκτος* (dialektos) ‘наріччя, говір’ і *λόγος* (logos) ‘слово, вчення’) позначають мовознавчу дисципліну, що вивчає говіркову мову, її варіативність на різних територіях того самого етносу та історію формування мовних особливостей (Аркушин 2012: 7).

П. Лизанець пропонує називати діалектологію *говіркознавством* із двох причин: 1) мати свій термін, який буде зрозумілішим та доступнішим для студентів, і вони будуть гордитися тим, що одночасно з терміном діалектологія вживатиметься й говіркознавство; і хоча зараз такий термін дещо тяжко сприйняти, усе ж автор переконаний, що через 10-15 років він увійде до наукової термінології молодих

дослідників українських говорів; 2) треба працювати над створенням своєї (української) термінології поряд із наявною іншомовною, адже це один зі шляхів збагачення рідної мови (Лизанець, 2003:247).

*Діалектологія* (грец. *diálektos* – розмова, говір, наріччя і *lógos* – слово, вчення) – розділ науки про мову, що вивчає діалекти конкретної мови (тобто її місцеві, територіально-мовленнєві різновиди), їх особливості, виникнення і шляхи формування, сучасний стан. Завданням діалектології є вивчення і дослідження закономірностей живої народної мови в усій розмаїтості її місцевих діалектів і говірок, а також географічне поширення говіркових явищ, окреслення і виділення певних діалектних одиниць у їх системі тощо (Сергеда 2011: 30).

Вивченням місцевих різновидів мови, її територіальних діалектів і говірок, займається спеціальна галузь мовознавства – діалектологія (від гр. *dialectos* – розмова, говір і *logos* – слово, вчення) (Бевзенко 1980: 3).

Ф.Т. Жилко подав таке визначення: *діалектологія* – це наука про місцеві відмінності мови народу в її історичному розвитку (Жилко 1955: 4).

*Діалектологія*, -ї, ж. Галузь мовознавства, яка вивчає місцеві діалекти (ВТС 2009: 302).

Наведені визначення подані у таблиці 1. На основі визначень мовознавців, ми пропонуємо власне визначення діалектології – це галузь мовознавства, що досліджує місцеві варіанти мови, такі як діалекти. Вони виникають через вплив різноманітних факторів, таких як місце проживання, соціокультурний контекст, історію та етнічність мовної спільноти. Діалекти відіграють важливу роль у збереженні культурної та соціальної ідентичності мовних спільнот. Вивчення діалектів допомагає зберегти мовну та культурну різноманітність. Допомагає розуміти, які мовні варіанти взаємодіють у випадку того чи іншого мовного контакту, наприклад, коли люди з різних регіонів спілкуються між собою.

## 2. Таблиця Визначення поняття «діалектологія»

№ п/п	Визначення	Автор	Назва праці
1.	Діалектологія – розділ мовознавства, присвячений вивченню діалектної мови (діалектів), її варіантності,	Гриценко, 2005.	Українська енциклопедія

	територіальній диференціації, історії формування мовно-територіальних утворень й окремих явищ, співвідношенню та взаємодії з іншими формами існування мови етносу – літературним стандартом, діалектами соціальними (жаргонами, аргю).		
2.	<b>Діалектологія</b> (грец. <i>diálektos</i> – розмова, говір, наріччя і <i>lógos</i> – слово, вчення) – розділ науки про мову, що вивчає діалекти конкретної мови (тобто її місцеві, територіально-мовленнєві різновиди), їх особливості, виникнення і шляхи формування, сучасний стан.	Сердега–Сагаровська, 2011.	Українська діалектологія навчальний посібник
3.	<b>Діалектологія</b> (грецького походження: <i>dialectos</i> – наріччя й <i>logos</i> – слово, вчення) – це галузь мовознавства, що вивчає діалектну мову, її просторову варіантність і територіальну диференціацію, історію мовно-територіальних утворень і окремих мовних явищ та взаємодію з іншими формами існування мови етносу – літературною, просторіччям, соціальними діалектами.	Бажан, 2000.	Українська енциклопедія

4.	Діалектологія, -ї, ж. Галузь мовознавства, яка вивчає місцеві діалекти		Великий тлумачний словник сучасної української літературної мови
5.	Вивченням місцевих різновидів мови, її територіальних діалектів і говірок, займається спеціальна галузь мовознавства – діалектологія (від гр. dialectos – розмова, говір і logos – слово, вчення)	Бевзенко, 1980.	Діалектологія. Допущено Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР як навчальний посібник для студентів філологічних факультетів університетів і педагогічних інститутів
6.	Терміном <i>діалектологія</i> (від грецьких слів <i>διάλεκτος</i> (dialektos) ‘наріччя, говір’ і <i>λόγος</i> (logos) ‘слово, вчення’) позначають мовознавчу дисципліну, що вивчає говіркову мову, її варіативність на різних територіях того самого етносу та у зв’язку з цим історію формування мовних особливостей	Аркушин, 2012.	Західнополіська діалектологія. Навчальний посібник з регіональної діалектології для студентів спеціальності «Українська мова і література»

## 2.1. Класифікація українських говорів

Історія розвитку українського мовознавства, зокрема української діалектології, нерозривно пов’язана з питанням класифікації говорів української мови. Протягом століть вчені досліджували та класифікували діалекти на основі різноманітних критеріїв, таких як географічні особливості, фонетичні, лексичні та граматичні відмінності. Розподіл та опис діалектів української мови має велике значення для розвитку української мовознавчої науки.

Зачинателем української діалектології можна вважати О. О. Потебню, а основоположником К. П. Михальчука.



**О. О. Потебня вважав**, що дані живої діалектної мови – найважливіше джерело для вивчення історії мови. Історія будь-якої конкретної мови – це історія її наріч. Історія давньоруської мови, за словами О. О. Потебні, є історією великоруського і малоруського наріч. Ці твердження О. О. Потебні послужили великим поштовхом до збирання і вивчення діалектних особливостей української мови у II половині XIX ст. (Москаленко 1961: 16).

Вперше в історії української діалектології О. О. Потебня радив записувачам зразків діалектної мови позначати в кожному слові місце наголосу. Адже, за його словами, основна функція наголосу полягає в тому, щоб у мовному потоці виділити слово з-посеред інших. Він писав, що дуже не вигідно для майбутніх досліджень, що, незважаючи на існування хороших прикладів, зразки народних говорів до цього часу подаються без наголосів. Учений, власне, досліджував українську акцентну систему. Він цікавився літературним наголосом, який тільки-но почав набувати ознак нормативності, діалектним та історичним наголошенням (Потебня 1871: 10).

В українській мові О. О. Потебня виділяв такі говори: український, подільський, галицький, карпаторуський або гірський, волинський, заблудівський і сосницький (Потебня 1871: 41).

**К. П. Михальчук** приділяв значну увагу різним питанням української мови, зокрема діалектології, правопису, історичній фонетиці, морфології та загальній методології мовознавства. Він створив мапу українських діалектів, де описав розподіл говору на два періоди - давній та сучасний. За цією працею (Карта «південно – руські наріччя та говірки» 1871 р.) описав українські діалекти, визначивши межі діалектних угруповань (північного, південно-західного і південно-східного), а також говорів і говірок. К. П. Михальчук вважав, що «...реальним представником мови є лише найпростіша й неподільна одиниця її, звана «говіркою», себто явище надіндивідуальне, нематеріальне, конструйоване в абстракції, в ідеалі» (Шевельов 2002: 113).

Найґрунтовнішою працею К. П. Михальчука є його нарис української діалектології, відомий під назвою «Наречия, поднаречия и говоры Южной России в связи с наречиями Галичины» 1872 р. Це була перша спроба класифікації та опису українських наріч. У цій роботі він зумів виокремити три основні групи говорів української мови – українську (південно-східну), поліську (північну) і червоноруську (південно-західну). Учений досліджував діалектологію в тісному співвідношенні з історією мови, відзначаючи, що

тільки розуміння діалектних явищ допомагає об'єктивно з'ясувати історію певних фонетичних та морфологічних процесів (Михальчук 1872: 142).

Вперше питання класифікації говорів української мови порушує **Опанас Шафонський** у 80-ті рр. XVIII ст. У своїй праці «Черниговского наместничества топографическое описание», яка була видана значно пізніше, у 1851 році у Києві. Під час аналізу мовних особливостей він враховував етнографічні та навіть антропологічні аспекти. Шафонський розділяв говори Лівобережної України на три зони: північно-західну («выговор» між Десною, Дніпром, Сожем, на думку Шафонського, такий як у Білорусії), середню (між Десною і Сулою – це «найчастіша» українська мова) та південно-східну (це говори степові, «грубі» своєю вимовою) (Шафонський 1851: 34).

Зовсім іншу схему класифікації говорів української мови висунув **Михайло Максимович**, який у статті «Критико-историческое исследование о русском языке» (1838) українську мову (за його термінологією, південноруську мову) поділяв на 2 наріччя: 1) малоросійське (або українське), 2) червоноруське (або галицьке). Пізніше в «Истории древнерусской словесности» (1840) у східному наріччі (малоросійському) М. Максимович визначає такі групи говорів («різності»): киево-переяславську, сіверську, слобожанську й волинсько-подільську. Так уперше було визначено полтавсько-київську групу говорів як основний тип української мови (Максимович 1840: 139).

**Яків Головацький** опирався на схему М. Максимовича, але дещо змінив її:

1) виділив українське наріччя, яке вважав найбільш поширеним й найдосконалішим включаючи північні та південні говори;

2) галицьке (або наддністрянське);

3) гірське (або карпато-руське).

У своїй граматиці української мови, опублікованій у 1849 році під назвою «Грамматика русского языка», спробував визначити особливості української літературної мови, зосереджуючись переважно на особливостях галицьких говорів. Він навів багато порівнянь між різними діалектними групами, розглядаючи 3 наріччя української мови: галицьке (наддністрянське), гірське та волинсько-українське (Головацький 1849: 43).

**Ізмаїл Срезневський** поділив українську мову на 2 наріччя – східне й західне. У своїй праці «Мысли об истории русского языка» він рішуче обстоював самостійність української мови, відзначивши, що на межі між українською та білоруською мовами існують особливі змішані говори. Свій поділ української мови на 2 наріччя Срезневський

обґрунтував характеристикою кількох фонетичних і морфологічних рис (Срезневський 1959: 87).

**Павло Житецький** в основному погоджувався з класифікацією К. Михальчука і визнавав в українській мові такі говори: 1) північний, 2) галицький, 3) український (Житецький 1876:8).

Думку К. Михальчука підтримав **О. Огоновський**. Пропонував таку класифікацію становить: 1) червоноруське (рутенське або русинське); 2) південномалоруське (південно-східне); 3) північномалоруське (південно-західне) наріччя. Дослідник вважав білоруську мову наріччям української (Москаленко 1961: 19).

**Агатангел Кримський**, спираючись на морфологічні ознаки, класифікував українські говори на західноукраїнські та східноукраїнські. Він вважав, що українська літературна мова повинна базуватися на народній мові (Москаленко 1961:19).

Думки К. Михальчука підтримав **Микола Сумцов**, який виділив:

- 1) слобожансько-степову групу, тобто сучасну півд.-сх;
- 2) галицько-подільську (півд.-зах.);
- 3) поліську.

Найважливішою він вважав слобожансько-степову, яка має у складі «київсько-полтавську» говірку, що лягла в основу нової української літературної мови (Москаленко 1961:20).

**Федот Жилко** поділяє українську мову на три наріччя: північне, південно-західне і південно-східне. У північному наріччі вирізняє такі говори: наддністрянський або опільський з надсянським, покутський, буковинський, подільський, волинський; у південно-західному: бойківсько- середньозакарпатський, гуцульський, лемківський. У південно-східному наріччі виділяє говори: середньонаддніпряньський, слобожанський і степовий (Жилко 1955: 63).

**Степан Бевзенко** виділяє три наріччя української мови – поліське або північноукраїнське, південно-західне і південно-східне. В поліському наріччі визначає говори: східно-поліський (лівобережнополіський), середньо-поліський (правобережнополіський) і західно-поліський (волинсько-поліський) з набузько-поліським або підляським. У південно-західному наріччі автор виділяє три групи говорів: волинсько-подільську, галицько-буковинську і карпатську. Південно-східне наріччя дослідник поділяє на середньонаддніпряньський, слобожанський і степовий говори (Бевзенко 1980:7).



## РОЗДІЛ ІІІ. СПЕЦИФІКА МОВНОГО ЛАНДШАФТУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ

### 3.1. Аналіз мовного ландшафту села Чепа Берегівського району

На території Берегівського району в селі Чепа проживають представники української та угорської національностей. При в'їзді в село бачимо напис українською та угорською мовами. При виїзді так само двома мовами.



5. Фотографія №5. Двомовна таблиця      6. Фотографія №6. Двомовна таблиця



7. Фотографія №7. Двомовна таблиця

Всі назви вулиць практично написані двома мовами – українською й угорською мовами.



8. Фотографія №8. Двомовний напис



9. Фотографія №9. Двомовний напис



10. Фотографія №10. Двомовний напис



11. Фотографія №11. Двомовний напис

Є декілька вулиць у селі, які мають свою легенду, і назву серед односельчан.

На фотографії № 12 вулицю Б. Хмельницького, жителі називають *Bagoly utca* «Вулиця Соби», тому що, на цій вулиці ніколи не було світла, і багато людей, які працювали, жили саме на цій вулиці. Їх ще називали *богоями*, тому що коли вони йшли на роботу було ще темно, а коли верталися було вже темно.

На фотографії № 13 вулицю називають *Síkátor* «Шікатор» (укр. 'провулок'), тому що, давно існували лише дві вулиці, головна і другорядна. Саме вулиця Шевченка була другорядною, тому і назвали її шікатором, бо знайти її було не так і легко.

На фотографії № 14 вулиця Фогороші, дістала назву на честь Фогороші Міклоша, який проживав на цій території. А у нас її ще називають *Csonkasor* «чонкашор», адже хати тут були побудовані лише на одній стороні вулиці.



**12. Фотографія №12.**

*Двомовний напис*



**13. Фотографія №13.**

*Двомовний напис*



**14. Фотографія №14.**

*Двомовний напис*

Назви двох вулиць написані тільки українською мовою.

На фотографії № 15 і № 16 назва однієї тієї ж вулиці – тільки під №15 стара назва вулиці, а на наступній уже нова, перейменована у 2018 році.



**15. Фотографія №15. Напис тільки**

*українською*



**16. Фотографія №16. Напис тільки**

*українською*



**17. Фотографія №17. Напис тільки українською**

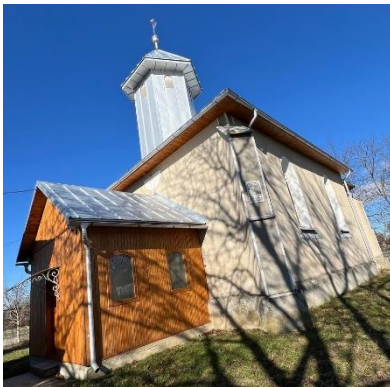
У селі є автобусна зупинка, але нею вже жителі не користуються, тому що вона в дуже поганому стані. Назва тільки українською мовою.



**18. Фотографія №18.** *Напис тільки українською*

У селі є чотири церкви: реформатська, греко-католицька, православна та римо-католицька.

Найдавнішою церквою є реформатська, яка спочатку була римо-католицькою, а у 1697 році потрапила до рук реформатів. Згідно з переказами, під церквою був підземний хід, який зв'язував її з Чорною горою.



**19. Фотографія №19.**

*Реформатська церква*



**20. Фотографія №20.**

*Напис тільки  
угорською*



**21. Фотографія №21.**

*Пам'ятник Фогоросі*

Найбільше людей у селі за віросповіданням є греко-католиками. Зараз у церкві служить о. Крістіан Ардонь. Богослужіння проводиться двома мовами – українською та угорською. Під час переслідування греко-католицької церкви у 1949-1989-х роках храм функціонував як православний. Однак під час процесу легалізації церкви, громаду греко-католиків знову зареєстрували в церковних і державних органах.

Зрозуміло, що не всі віряни православної громади перейшли до греко-католицької церкви, оскільки за цей період вирости два покоління, одні, які вважали себе православними, а інші перейшли до греко-католицької віри. На початках, православні ходили молитися до сіл Гетині та Чорнотисова. Пізніше на виділеній земельній ділянці для будівництва церкви, був встановлений вагончик, у якому проводили богослужіння.

У 2014 році збудували православний храм, у якому служить о. Іван Фанта. Служба проходить старослов'янською мовою.

У селі є ще римо-католицька церква. Зараз у ній служить священник – угорець Гойош Амос. Служба проходить тільки угорською мовою.



**22. Фотографія №22.** Греко-католицька церква



**23. Фотографія №23.** Православна церква



**24. Фотографія №24.** Римо-католицька церква

У селі є Чепівський заклад загальної середньої освіти I–III ст. Спочатку школа була дев'ятирічною, а з 1989 – 1990 рр. стала середньою. Вона складається з двох корпусів. Основний корпус розташований власне у селі Чепі, де навчаються учні 1–11 класів. Ще один корпус розташований у селі Гетиня, там тільки чотири початкові класи та дві дошкільні групи. Мова навчання українська та угорська. У школі є 26 класів, 6 з яких з угорською мовою навчання. У закладі 357 учнів та 44 вихованці дошкільного відділення. Вчителів 57 та 5 вихователів. Кількість персоналу, що обслуговує, 31.

Із початку заснування школи у 1987 році також був створений шкільний музей. Він краєзнавчий, бо більшість матеріалів стосуються історії рідного краю і населеного пункту зокрема.





**25. Фотографія №25.** Таблиця школи



**26. Фотографія №26.** Чепівський ЗЗСО



**27. Фотографія №27.** Вхід у шкільний музей



**28. Фотографія №28.** Українське народне вбрання



**29. Фотографія №29.**  
Вироби з дерева в 70-х рр.



**30. Фотографія №30.**  
Побутові дерев'яні вироби



**31. Фотографія №31.**  
Ткацький верстат у музеї



**32. Фотографія №32.**

*Карта села Чепе  
угорською мовою*



**33. Фотографія №33.**

*Будинки старих шкіл  
села Чепе та сусідніх  
сіл*



**34. Фотографія №34.**

*Фото з відкриття  
Чепівської школи*

Також у селі працює амбулаторія. Назва вказана на будівлі тільки українською мовою. Модернізацію пройшла у 2019 році за підтримки Угорського Уряду. Після реставрації напис уже двомовний.



**35. Фотографія №35.** *Назва тільки українською*



**36. Фотографія №36.** *Амбулаторія*



**37. Фотографія №37.** *Вивіска тільки українською*



**38. Фотографія №38.** *Вивіска після модернізації амбулаторії угорською та українською мовами*



**39. Фотографія №39.** Сільська рада



**40. Фотографія №40.** Вивіска сільської ради українською та угорською мовами

У 2018 році Закарпатський угорський інститут відкрив дитячу школу мистецтв та творчості «Туліпан Танода», де маленькі вихованці можуть вивчати угорську народну культуру. Давно на місці школи була аптека та бар. Назва українською і угорською мовами.



**41. Фотографія №41.** Напис українською мовою



**42. Фотографія №42.** Напис угорською мовою



**43. Фотографія №43.** «Туліпан Танода» двома мовами

У селі є парк, у якому є пам'ятники про Першу та Другу світову війни. Є пам'ятник, який називають Сонею, плакуча мати, яка чекає сина із війни. Також є список селян, які загинули між 1939-1945 рр. Біля нього є текст, у якому просять зупинитись перед героями, які життя віддали за світле небо. Текст *фотографії № 46* «Зупинись! У хвилинному мовчанні схили голову перед суворим списком імен героїв, що пломеніють

на цьому обеліску. Вони життя своє віддали за світле небо, за вільну вітчизну, за себе, за твоїх потомків. Хай добра пам'ять про них не меркне ніколи!»

Пам'ятник на фотографії № 47 був встановлений, коли Закарпаття входило до складу Австро-угорської монархії. Це пам'ятка про Першу Світову війну, та загиблих. Список загиблих: Батя Іван Федорович, Вейконь Степан Степанович, Гелетей Степан Андрійович, Дорський Іван Михайлович, Ліпчей Михайло Михайлович, Лумпер Іван Павлович, Мікловші Євген Степанович, Поп Арпад Федорович, Філеп Павло Павлович, Філеп Михайло Юрієвич, Філеп Федор Федорович, Філеп Юрій Федорович, Шереш Карло Іванович.



**44. Фотографія №44. Пам'ятник «Соня»**

- плакуча мати



**45. Фотографія №45. Нapis угорською**

мовою



**46. Фотографія №46. Пам'ятник, щоб не забувати героїв**



**47. Фотографія №47. Список загиблих селян під час Другої Світової війни**

Збереження та підтримання будинків культури надзвичайно важливе для суспільства. Вони не тільки зберігають історію та культурну спадщину, але й служать місцем зібрання людей для розвитку та відтворення культурних традицій. Побудований він у 1966 році. Тепер після повномасштабного вторгнення він практично не функціонує, не проводяться ніякі заходи.



**48. Фотографія №48.** Будинок культури  
у селі Чена



**49. Фотографія №49.** Дата побудови

### 3.2. Аналіз мовного ландшафту міста Турка Самбірського району

У місті Турка Самбірського району проживають здебільшого тільки представники української національності. Але є невелика кількість мешканців, які розмовляють і польською мовою, адже це місто давно було польським, і кордон із Польщею недалеко, тому декілька вивісок написані двома мовами. При в'їзді та виїзді бачимо напис українською та польською мовами. Це гірська місцевість, кругом гори, тому спочатку є напис із назвою міста, а потім ми проїжджаємо, спускаючись із гори, і можемо побачити неперевершену красу та все місто теж. На фотографії № 52 ми бачимо, коли ми в'їжджаємо у саме місто, як красиво написана назва міста на камені. На фотографії № 53 ми бачимо герб міста, який теж знаходиться при в'їзді.



**50. Фотографія №50.** Двомовний напис  
при в'їзді



**51. Фотографія №51.** Двомовний напис  
при виїзді



**52. Фотографія №52. Назва на камені**

**53. Фотографія №53. Герб міста**



**54. Фотографія №54. Напис тільки українською мовою**

Назви вулиць у місті здебільшого написані тільки українською мовою. Однак знайшли кілька написів англійською. На фотографіях №59 і №60 представлено одну й ту ж вулицю, проте зображено з використанням різних форм позначення. На одній фотографії назва вулиці подана повністю, тоді як на іншій – у скороченому вигляді.



**55. Фотографія №55. Двомовний напис**

**56. Фотографія №56. Двомовний напис**



**57. Фотографія №57. Двомовний напис**

**58. Фотографія №58. Двомовний напис**



**59. Фотографія №59. Напис тільки українською**

**60. Фотографія №60. Напис тільки українською**

Упродовж XV-XVII століть територія України перебувала в складному становищі, оскільки сусідні держави намагалися заволодіти її землями. У 1351–1352 роках між Польщею та Литвою розгорнулася війна за контроль над Галицько-Волинською землею, після чого Галичина залишилася під польським владарюванням.

Костел Успення Пресвятої Діви Марії. У 1730 році місцевий землевласник Антоній Калиновський запросив до міста монахів ордену Єзуїтів, які побудували там храм та комплекс келій. Початково храм був зроблений з дерева, але у 1914 році пройшов реконструкцію та набув сучасного вигляду. У 1927 році перемиський єпископ Анатолій Новак освятив костел титулом Успення Пресвятої Діви Марії. Після Другої світової

війни храм було закрито. Але в 1992 році костел було повернуто католицькій громаді, яка відновила храм. Нині він відомий як Каплиця адорації пресвятих дарів св. Піо, а на вулиці, де він знаходиться, назва вказана лише польською мовою. Служби теж проводять польською мовою.



61. Фотографія №61. Двомовний напис



62. Фотографія №62. Двомовний напис



63. Фотографія №63. Каплиця у місті Турка



64. Фотографія №64. Напис тільки польською мовою

Греко-католицька церква Святих апостолів Петра і Павла, розміщена в центрі міста. Це мурована з цегли монументальна споруда. Служба проводиться українською мовою.

Церква Покрови Пресвятої Богородиці. Спочатку це був дерев'яний храм греко-католицької спільноти. Однак, у 1953 році цей храм був спалений унаслідок умисного підпалу, який став частиною акцій радянської влади проти релігійних об'єктів на території Західної України. Після цієї події церква була відновлена і стала частиною православної громади.



**65. Фотографія №65.** *Греко-католицька церква*



**66. Фотографія №66.** *Православна церква*

Враховуючи, що Турка знаходиться серед лісів, саме її положення зобов'язало мати велику кількість дерев'яних храмів. Церква Успення Пресвятої Богородиці – дерев'яна церква, збудована у 1750 році. За переказами жителів, на місці храму раніше стояла велика церква, яку нібито допомагали будувати запорізькі козаки, йдучи в 1648 році на Закарпаття. На сьогодні у ній проводяться служби українською мовою.

Церква Святого Миколая розташована неподалік від центру міста, на цвинтарі в урочищі «на Лікти». Вона збудована у 1776 році. За легендою, місце побудови церкви віряни вибрали після знакового випадку: під час раптової бурі біля двох пастухів, які випасали худобу у Середній Турці, впав хрест. Як з'ясувалося, вітер зірвав його і переніс з церкви що стояла на протилежному кінці Турки – в Старому Селі. У 1971 році відреставрована. На сьогодні це теж православна церква.



**67. Фотографія №67.** *Дерев'яна церква*



**68. Фотографія №68.** *Дерев'яна церква*

На жаль, останні події в Україні, а саме Революція гідності, російська агресія проти України, а найстрашніше – напад росії на Україну, не залишили байдужими жителів Турківщини.

Турка надзвичайно патріотичне місто, тому при в'їзді у місто, ми бачимо пам'ятник небесній сотні. Це пам'ятник про згадку відважних активістів, які загинули під час подій Євромайдану. Не можу сказати, що це окраса міста, але в центрі маємо пам'ятну дошку: «Наші герої – наші земляки». Тут є перелік українських воїнів – уродженців Турківщини,



що поклали своє життя, захищаючи свою Батьківщину, у війні проти російських окупантів.



**69. Фотографія №69. Пам'ятна вивіска небесній сотні**



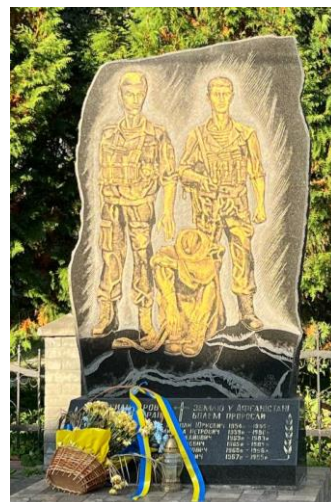
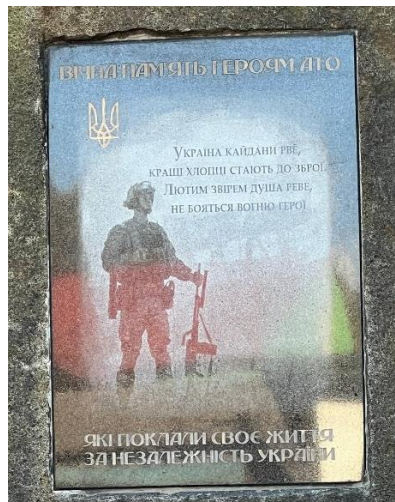
**70. Фотографія №70. Пам'ятна дошка про наших воїнів**

На плакаті для наших військових, що стоять на захисті нашої країни, розміщені слова Тараса Шевченка: «І вам слава, сині гори кригою окуті, І вам лицарі великі, Богом не забуті, Борітеся – поборете, вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля святая».

Також у місті встановлені пам'ятники героям, які боролися за незалежність України, та тим, які загинули під час радянсько-афганської війни в Афганістані.



**71. Фотографія №71. Плакат героям**



**72. Фотографія №72. Пам'ятник героям**    **73. Фотографія №73. Пам'ятник героям, які загинули в Афганістані**

У місті є три школи.

- Турківський ЗЗСО І–ІІІ ст. №1 – є першою школою в місті. Мова навчання українська. Кількість учнів – 427; кількість персоналу – 45; класів – 17, один інклюзивний клас – навчається один учень у ньому. Ця школа знаходиться недалеко від костелу.
- Наступна – школа-інтернат, із 2017 року перейменована як Турківська гімназія № 1 імені Олександра Ільницького. Названо на честь воїна, який навчався тут. Ільницький Олександр Йосифович (позивний «Барні») – капітан поліції, загинув 9 січня 2016 р. у селищі Займище Донької області. Біля цієї школи стоїть пам'ятник Тарасу Шевченку.
- Третя школа знаходиться біля багатоповерхівок. Турківський ЗЗСО – ліцей з дошкільним відділенням, початковою школою та гімназією. Кількість учнів – 366, персоналу – 47, класів – 20, із них 5 інклюзивних, у якому навчаються 7 учнів. Мова освітнього процесу – державна мова.



**74. Фотографія №74. Школа №1**



**75. Фотографія №75. Гімназія №1 імені О. Ільницького**



**76. Фотографія №76. Напис гімназії №1**



**77. Фотографія №77. Пам'ятник воїну на стінах школи**



**78. Фотографія №78.** *Турківський ЗЗСО*



**79. Фотографія №79.** *Напис школи*

Турківський професійний ліцей, заснований у 1966 році, є ключовим освітнім закладом для підготовки фахівців не лише у галузі енергетики, а й в інших сферах. Ліцей широко спеціалізується на підготовці фахівців різних напрямків, включаючи: візажистів та перукарів, які здійснюють роботу у сфері краси та стилю; слюсарів – інструментальників; електрогазоварників; слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів, які відповідають за обслуговування та ремонт автомобілів.

Такий різноманітний спектр спеціальностей дозволяє ліцею забезпечувати ринок праці кваліфікованими кадрами у різних галузях промисловості та послуг.



**80. Фотографія №80.** *Турківський професійний ліцей*



**81. Фотографія №81.** *Напис ліцею*

Турківщина дійсно багата на культурно-історичні пам'ятки, що робить її подібною до невеликих європейських столиць. Дерев'яна Ратуша, споруджена в 1731 році, є однією з перших визначних пам'яток регіону. Ця двоповерхова будівля служила для радників та виборного президента Турки. У своїй історії вона використовувалася як міська канцелярія, готель і корчма.

У 1907 році Ратушу було перебудовано, замінивши дерев'яну конструкцію цегляною. Проте, вона і після цього залишилася місцем функціонування органів самоврядування. Усередині будівлі знаходиться Народний музей "Бойківщина", де представлена історія та культура цього регіону. Експозиція музею включає різноманітні експонати та фотографії, розповідаючи про минуле і сучасне Турківщини. Тут ви

зможете побачити старовинні предмети побуту та одяг, що допомагають уявити життя минулих поколінь.

Крім того, у музеї присутня українська діаспора, що свідчить про зв'язок цього регіону з українською культурою та ідентичністю, яка перетримується та розвивається через віки. Сучасна міська рада виглядає так:



**82. Фотографія №82.** Сучасна ратуша



**83. Фотографія №83.** Напис міської ради



**84. Фотографія №84.** Напис музею «Бойківщина»



**85. Фотографія №85.** Одяг та побутові речі в музеї



**86. Фотографія №86.** Історія Турки у музеї

Синагога у Турці відігравала значущу роль як місце релігійних обрядів та спільнотного життя єврейської громади. З її двоярусною будовою та багатьма прилеглими спорудами, синагога стала не лише місцем молитви, а й центром культурного та релігійного життя. Саме в її будівлі в роки II Світової війни підносили свої відчайдушні молитви євреї, яких от-от повинні були вивезти на розстріл або в табори смерті.

Проте, синагога також стала свідком жорстокості і наруги в часи Голокосту. Єврейська громада Турки мала всі умови для розвитку і релігійного життя, аж доки 1916 року російські солдати в I Світовій війні не розорили синагогу і частково не зруйнували.

Сумні події спіткали синагогу в 1942-1943 рр.: у всіх чотирьох частинах синагоги розмістилося єврейське гетто, там мордували місцевих євреїв і звідти їх відправляли на розстріл або в концтабори. Після війни синагогу не відновлено в якості релігійного об'єкта. Замість цього, її приміщення використовувалося зовсім іншим чином, наприклад, як столярна майстерня.

Історія синагоги у Турці є пам'ятником трагічних подій минулого та наполегливості духу спільноти, яка продовжує існувати та пристосовуватися до складних умов.



**87. Фотографія №87.** Синагога



**88. Фотографія №88.** Синагога здалеку

Окрасою міста є два величних пам'ятники, що втілюють в собі національну гордість та історичну спадщину України. Перший з них – пам'ятник видатному українському поету Тарасу Григоровичу Шевченку, який символізує вічну любов до рідної землі та українського слова. Другий – статуя визначного борця за незалежність України, Степана Бандери, що втілює в собі дух відданості і мужності тих, хто бореться за свободу та незалежність своєї країни. Ці пам'ятники стали не лише окрасою міста, а й символом його духовної сили та історичного значення. Їхня присутність нагадує про важливість патріотизму та національної самосвідомості серед жителів.



**89. Фотографія №89. Пам'ятник**  
*Шевченку*



**90. Фотографія №90. Пам'ятник**  
*Бандері*

Також у місті є дві бібліотеки, де учні можуть знайти всі підручники для навчання, та різні книги для саморозвитку або просто цікаві книги, які бажають прочитати.



**91. Фотографія №91. Книгарня №1**

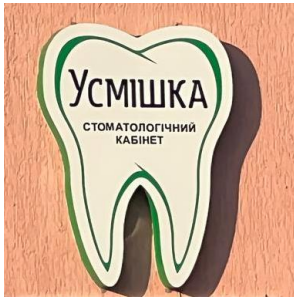


**92. Фотографія №92. Дитяча бібліотека**

Також ми можемо побачити цікаві назви крамниць у місті. Це додає позитиву і викликає посмішку у людей.

Крамниця «Сонько» – це магазин, де кожен може знайти все необхідне для комфортного сну та відпочинку. Від різноманітних подушок до затишних пледів, тут присутній широкий асортимент товарів, спрямованих на покращення якості сну та відновлення енергії. Назва «Сонько» влучно виражає суть магазину, адже вона відображає усвідомлення важливості відпочинку та догляду за сном. Ця назва особливо приваблива для тих, хто цінує сон, і хоче знайти товари, які відповідають їхнім потребам і побажанням.

Стоматологічний кабінет «Усмішка» – це місце, де кожен крок до здоров'я супроводжується посмішкою. Не лише лікарі, але й пацієнти відчувають теплу атмосферу та дбайливий підхід до кожного. Завдяки назві, яка вражає своєю позитивною енергією, страх перед візитом до стоматолога зменшується, а усмішка на обличчі стає ще яскравішою.



**93. Фотографія №93. Стоматологічний кабінет «Усмішка»**



**94. Фотографія №94. Крамниця «Сонько»**

Магазини «Торбинка» і «Рукавичка» – це місця, де можна знайти все необхідне для приготування смачної їжі. У них широкий вибір продуктів харчування, починаючи від свіжих овочів та фруктів, до м'яса, риби. Назви, додають їм нотку затишку та домашньої атмосфери.



**95. Фотографія №95. Крамниця «Торбинка»**



**96. Фотографія №96. Крамниця «Рукавичка»**

Крамниця «Либідь», названа на честь сестри Кия, Щека та Хорива, які заснували місто Київ, є ще одним унікальним магазином у цьому місті. Тут можна знайти різноманітні продукти харчування, що задовольняють потреби мешканців. Магазин «Продуктова скриня» пропонує асортимент продуктів харчування в невеликих кількостях. Близькість до дому робить «Либідь» і «Скриню» популярними серед жителів, які можуть швидко зробити покупки, якщо виникла необхідність. «Багата Хата» – ще один магазин, який пропонує широкий асортимент харчових товарів, включаючи свіжі продукти, консерви та інші необхідні речі для господарства.



**97. Фотографія №97. Крамниця**

*«Скриня»*



**98. Фотографія №98. Крамниця**

*«Либідь»*

**99. Фотографія №99. Крамниця «Багата хата»**

Вибір продуктів у магазинах «М'ясна комора» та «Сімейна пекарня» визначений їхньою спеціалізацією та професійним підходом до виробництва.

У «М'ясній коморі» представлений широкий вибір м'ясних виробів, від свіжого м'яса до готових страв. «Сімейна пекарня», заснована однією родиною, яка відома своїми смачними випічками та домашніми рецептами. Тут ми можемо знайти ароматні хліби і солодку випічку.



**100. Фотографія №100. Крамниця**

*«М'ясна комора»*



**101. Фотографія №101. Сімейна**

*пекарня*



## РОЗДІЛ IV. ОСОБЛИВОСТІ ГОВІРКИ СЕЛА ЧЕПИ ТА МІСТА ТУРКИ

### 4.1. Тематична класифікація діалектизмів села Чепи

Село Чепи – це особливе місце, де звучить унікальна говірка, що поєднує в собі елементи угорської, російської та румунської мов. Найбільше запозичень із угорської мови, що є наслідком двомовності, а також історичні зв'язки мешканців з угорцями.

#### 1) Назви посуду:

**танджир** (угор. *tányér*) ‘тарілка’; **жиця** ‘ложка’; **меровка** (угор. *merőkanál*) ‘черпак, яким наливають рідкі страви’; **черпаня** ‘залізна кришка, верхня частина, що закриває посудину’; **блюдельце** ‘посуда у якій подають рідкі страви’; **погар** (угор. *pohár*) ‘стакан, посудина зазвичай виготовлена зі скла’; **кофеварка** ‘посуд для приготування кави’; **бловдер** ‘духовка’; **тепша** (угор. *tepsi*) ‘жаровня, посудина, що має дно з тонкого металевого для смаження та випікання їжі’; **горниць** ‘каструля’; **чибря** ‘посуда’.

#### 2) Назви страв, напоїв:

**блюдо** ‘страва, приготовлені для їди продукти харчування’; **кавий** (угор. *kávé*) ‘кава’; **палачінти** (угор. *palacsinta*) ‘млинці’; **шутеміні** (угор. *sütemény*) ‘торт’; **леквар** (угор. *lekvár*) ‘варення’; **шовдор** ‘шинка’; **алдомаш** ‘могорич’; **лопчінки-деруни**; **левеш** (угор. *leves*) ‘бульйон’.

#### 3) Назви побутових речей для дому, меблі:

**стул** ‘стілець’; **палас, ковйор** ‘килим’; **гокеллі** ‘табуретка, парна (уг. *párna*) ‘подушка’; **гарадичі** (уг. арх. *grádics*) ‘сходи’; **покрорець** (уг. *pokróc.*) ‘покривало’; **ловор** (уг. *lavor*) ‘неглибока кругла або овальна посудина для вмивання або прання’ **поплон** (уг. *paplany*) ‘ковдра’; **лаптирирів** (угор. *lábtörölő*) ‘коврик під двері’; **фіргонги** ‘тюль’; **вітрина** ‘шафа зі скляними дверцятами’.

#### 4) Назви людей за родом занять, знайомих:

**Легінь** ‘хлопець’; **цімборка** ‘подруга’; **цімбор** ‘друг’; **дохтор** ‘лікар’; **бачі** (угор. *bácsi*) ‘дядько’; **босорканя** (угор. *boszorkány*) ‘відьма’; **кум** ‘свідок на весіллі’; **кума** ‘дружка’; **батичко** ‘хрещений батько’; **маточка** ‘хрещена мати’;

**фивник** (угор. *főnök*) ‘керівник’; **дітвак** ‘дитина’; **біров** (угор. *bíró*) ‘голова села’.

**5) Назви одягу, прикрас та їх елементи:**

**топанки** (угор. *torán*) ‘хатне взуття, шльопанці’; **ташка** (угор. *táska*) ‘сумка’; **цуря** ‘одяг’; **платок** ‘хустка’; **гомбиця** ‘гудзик’; **жеб** ‘кишеня’; **бунда** ‘верхній зимній одяг’; **гумаки** ‘резинові чоботи’; **гаті** ‘штани для чоловіка’.

**6) Назви рослин, овочів та фруктів:**

**косиця** ‘квітка’; **мелай** ‘кукурудза’; **парадички** (угор. *paradicsom*) ‘помідори’; **огурки** ‘огірки’; **пасуля** ‘квасоля’; **круплі** (угор. *krumpli*) ‘картопля’; **паприка** (угор. *paprika*) ‘перець’.

**7) Назви місцевостей:**

**Вариш** (угор. *város*) ‘місто’.

**8) Будинок, його елементи та прибудови:**

**керт** (угор. *kert*) ‘город’; **оболок** (угор. *ablak*) ‘вікно’;

**9) Назви тварин:**

**пїятко** ‘курча’; **потятко** ‘маленька пташка’; **богар** (угор. *bogár*) ‘жук, комаха’; **мачка** (угор. *macska*) ‘кішка’; **кокош** (угор. *kakas*) ‘півень’.

**10) Назви інструментів:**

**колопач** (угор. *kalapács*); **балга** ‘сокира’.

**11) Назви частин тіла:**

**черев** ‘живіт’; **перст** ‘палець’; **варги** ‘губи’

**4.1.1. Частиномовна належність аналізованих слів села Чеп**

**12) Іменники:**

**зонтик** ‘парасоля’; **біціглі** (угор. *bicikli*) ‘велосипед’; **бовт** ‘крамниця’; **дараб** ‘шматок’; **огинь** ‘вогонь’.

**13) Дієслова:**

**бірувати** ‘могти’; **помарніти** ‘схуднути’; **бавитися** ‘гратися’; **звідати** ‘питати’; **миригувати** ‘нервувати’; **ревати** ‘плакати’; **никай** ‘дивися’; **позирай** ‘подивися’; **видиш** ‘бачиш’; **метати** ‘кидати’;

**14) Прикметники:**

**студена** ‘холодна’; **челений** ‘червоний’; **пїціцький** ‘крихітний, маленький’; **неваловшний** ‘незграбний’.

## 15) Прислівники:

думу 'додому', **фурт** 'завжди'; **айно** 'так'; **читаво** 'сильно'; **гурі** 'зверху'; **адде там** 'отам'.

### 4.2. Тематична класифікація діалектизмів міста Турка

Говірка міста Турка, має свої особливості. Вона несе в собі неповторну мелодію та відчутний акцент, що і відрізняє її від інших говірок західної України. Лексика також може бути впливована місцевими традиціями, що призводить до використання унікальних слів та виразів. Також вона перша і найбільша говірка, у якій запозичення багатьох слів походить із польської мови. Це може бути натяком саме на історію цього міста. Такі запозичення надають жителям міста, які використовують цю лексику в повсякденній своїй розмові, своєрідність та специфічний колорит у мовленні. Ця говірка є унікальною, неповторною, але водночас живою, сповненою традицій.

#### 1) Назви страв, харчів і напоїв:

**студенець** 'холодець'; **пляцок** (пол. *placek*) 'коржик, солодкий пиріг'; **кваснячка** 'дике яблуко'; **бульба** (пол. *bulba*) 'картопля'; **самогонка** 'настоянка, домашня горілка'; **зупа** (пол. *zupa*) 'рідка страва, суп'; **пироги** (пол. *pieióg*) 'вареники'; **тарчаники** 'деруни'; **канапка** (пол. *kanapka*) 'бутерброд; **гальяретка** пол. *galareta* 'желе'; **виндзівка** 'копчене м'ясо'; **кишка** 'кров'янка'; **узвар-** 'компот із сушених фруктів, традиційний напій на Різдво'; **розсіл-** 'бульйон'; **налисник** 'млинець'; **чоколяда** 'шоколадка'; **крашанка** 'фарбовані яйця на Великдень'.

#### 2) Назви посуду:

**пательня** (пол. *patelnia*) 'сковорідка'; **обрус** (пол. *obrus*) 'скатертина'; **слоїк** (пол. *sloik*) 'банка'; **горнець** (пол. *garniec*) 'чашка'; **баняк** 'каструля, посуд для варіння'; **філіжанка** (пол. *filizanka*) 'кружка'; **гнипак** 'тупий ніж'; **драпак** 'щітка для миття посуду'; **кльош** 'тарілка на ніжці, для солодкого'; **видельце** 'вилка'; ложка- 'ложка'; **колотівка** 'товкачка, кухонне приладдя для приготування пюре'; **шклянка** 'стакан'; **кофля** 'черпак'; **мармоляда, повидло** 'варення'

#### 3) Назви родичів, знайомих:

**коліжанка** 'подруга'; **цурка** (пол. *círka*) 'дочка'; **нанашко** (рум. *nǎnás*) 'хрещений батько' **нанашка** (рум. *Nǎnásǎ*) 'хрещена мати'; вуйко(вуйцьо)- 'дядько по матері'; **цьоця** 'тьотя'; **стрий (-ко)-** (пол. *stryjek*) 'дядько по батькові'; **кавалер** (пол. *kawaler*) 'неодружений хлопець'; **відданиця** 'доросла дівчина, яку вже можна віддавати заміж'; **ксьондз** (пол. *ksiądz*) 'священник'; **кум** 'весільний

батько'; **кобіта** (пол. *kobieta*) – 'літня жінка'; **газда** 'заможний господар'; **мантилепа** 'неохайна людина'

**4) Побутові речі та меблі:**

**люстерко** (зменш. **форма**) (пол. *lustro*) 'дзеркало'; **коцик** (пол. *Koc*) 'покривало'; **пелас** 'килим'; **утюх, заліско** 'праска'; **табуретка** (пол. *taburet*) 'стілець; **тряпка** 'ганчірка'; **креденц** (пол. *kredens*) 'шафа зі скляними дверцятами'; **вазонок** 'вазон для квітів'; **путня** 'відро'.

**5) Господарські прибудови:**

**студня** 'криниця' **пєц** (пол. *piec*) 'піч'; **фіртка** (пол. *furtka*) 'маленькі дверцята, біля воріт'; **пивниця** 'погріб'; **колиба** (пол. *colibǎ*) 'лісорубська хатина'; **брама** 'ворота'.

**6) Одяг, взуття та прикраси:**

**вельон** 'фата'; **маринарка** 'піджак'; **мешти** (пол. *meszty*) 'туфлі'; **кульчики** (пол. *kulczyk*) 'сережки, прикраси'; **пацьорки** (пол. *paciorki*) 'намисто'; **капці** (пол. *kapiec*) 'взуття'; **райтузи** 'лосіни'; **крисаня-** (пол. *kresana*) 'вид капелюха'; **камізелька** (пол. *kamizelka*) 'кожушок без рукавів, безрукавка'; **гачі** (пол. *gacie*) 'вовняні чи полотняні штани'; **тайстра** (пол. *tajstra*) 'торба, сумка'; **сподні** (пол. *spód*) 'штани'; **кошильок** 'гаманець'; **платок** 'хустка на голову'; **сукенка** 'плаття'

**7) Назви рослин, фруктів та овочів:**

**жалива** 'кропива'; **фасоля** (пол. *fasola*) 'квасоля'; **яфени** 'ожина'; **волоські горіхи** 'грецькі горіхи'; **зеленина** 'зелень'; **каляфйор** 'цвітна капуста', **гусятка** 'гілочки, які святять на Вербну неділю'; **шутка** 'верба'

**8) Назви тварин:**

**мацур** 'кіт'; **мацурка** 'кішка'; **бузько** (пол. *buśko*) 'лелека'; **когут** (пол. *kogut*) 'півень'; **гадина** (пол. *gadina*) 'змія', 'людина, яка зробила щось неприємне для іншої людини'; **льоха** (пол. *locha*) 'свиня, яка має народити'; **паця** 'порося'.

**9) Назви частин тіла:**

**гортанка** 'горло'; **писок** (пол. *rusk*) 'рот'.

**10) Назви гірських місцевостей:**

**плай** (пол. *plaj*) 'гірська стежка'; **полонина** 'пасовище в горах'; **бескид** (пол. *beskid*) 'прірва'.

**11) Назви свят, обрядів:**

**вісіле** 'весілля'; **шутна неділя** 'вербна неділя'

**12) Інше:**

**та** 'так'; **бігме** 'їй-Богу'

#### 4.2.1. Частиномовна належність аналізованих слів міста Турка

##### 13) Іменники:

**кульок** ‘пакет’; **дзигари** ‘сигарети’; **ровер** (пол. *rower*) ‘велосипед’; **захцянки** ‘бажання’.

##### 14) Дієслова:

**кумекати** ‘думати, міркувати’; **покраяти** ‘нарізати’; **пантрувати** – ‘дивитися пильно, уважно’; **базікати** ‘говорити лишнього’; **балакати** ‘говорити’; **цьомати** ‘цілувати’; **пащекувати** ‘грубо говорити, дорікати’.

##### 15) Прислівники:

**зимно** ‘холодно’; **файно** ‘гарно’.

##### 16) Прикметники:

**квасний** ‘кислий’; **квохкий** ‘не сухий але і не мокрий’.

Також характерною рисою для турківського говору є використання різних вигуків. Наприклад: **ой, мати злота!** – ‘вигук, що виявляє радість, здивування, розпач’.

А ще характерним є прокльони, які використовуються з жартівливим підтекстом, вони вирізняються особливою соковитістю і фантазією, наприклад: *а шлях би тя трафив; аби твоя пащека трісла, як вареник; понаходило мене то тлумаче; ех, ти холера; такий до діла, як свиня штани наділа, аби тя качка копнула.*

## ВИСНОВКИ

Мовний ландшафт – це як мовний пейзаж, який формується за участю різноманітних мовних елементів, таких як назви вулиць, магазинів, знаків, вивісок, таблиць, тощо у громадському просторі. Аналіз лінгвістичного ландшафту є відносно новою галуззю прикладних лінгвістичних досліджень. Мовний ландшафт є одночасно інформаційним маркером статусу мовної спільноти, що проживає на певній території, а також є окрасою суспільного життя і має символічне значення. Вивчення мовного ландшафту дозволяє виявити домінантні мови у певному населеному пункті, а також тенденції їхнього використання та взаємодії.

У першому розділі описано історію та культурні особливості села Чепи Берегівського району Закарпатської області та міста Турка Самбірського району Львівської області, а також стисло охарактеризовано історію важливих архітектурних споруд у цих населених пунктах. Розглянуто значення споруд для місцевого населення та їхній вплив на соціокультурний ландшафт зазначеної території. Аналіз історичних об'єктів дозволив нам краще зрозуміти та оцінити культурне надбання цих районів і їх важливість у відтворенні історичної пам'яті та ідентичності громад.

У другому розділі проаналізовано різні підходи до визначення та розуміння поняття «діалектологія», що містить як традиційні, так і сучасні тлумачення. Зібрано класифікації діалектів, представлені різними вченими, виявлено спільні та відмінні риси у підходах. Наш аналіз спрямований на більш глибоке розуміння сутності діалектології як науки та її значення у контексті сучасного лінгвістичного дослідження.

У третьому розділі зосереджено увагу на дослідженні унікальності мовного ландшафту у селі Чепи та місті Турка. Приділено особливу увагу різноманітності мовних вивісок, архітектурних місцевих споруд. У місті Турка переважають одномовні написи, що свідчить про домінування державної мови, та її використання у повсякденному житті. У той же час, у селі Чепи можемо спостерігати більшу різноманітність мовних вивісок, зокрема двомовних, що відображає культурні та мовні особливості цього населеного пункту.

В останньому розділі проведено аналіз особливостей говірки села Чепи Берегівського району Закарпатської області та міста Турка Самбірського району Львівської області. Виявлено, що в мовленні мешканців села Чепи є запозичення з угорської мови, в той час як у місті Турка вони здебільшого походять із польської. Незважаючи на це, в місті Турка переважає українська мова з незначним використанням

інших мов, тоді як у селі Чепи ми часто можемо почути угорську мову, що свідчить про сильний вплив мовного середовища на мовне різноманіття та культурну ідентичність у цих регіонах.

Отже, мовний ландшафт досліджених територій є досить різноманітним і залежить від культурних, історичних та соціальних факторів. Аналізуючи мовні особливості села Чепи Берегівського району Закарпатської області та міста Турка Самбірського району Львівської області, можемо сказати, що переважає більшість слів державною мовою, тобто українською, вживаються також двомовні вивіски та написи тільки угорською мовою. Окрім цього, зустрічаються поодинокі написи та рекламні вивіски англійською мовою.

Вивчення говорів окремих населених пунктів, в нашому випадку с. Чепи Берегівського району Закарпатської області та м. Турка Самбірського району Львівської області, є актуальним і цікавим дослідженням. Бачимо, що лексеми, які вживають на певній території, є надійним джерелом її культурної спадщини. Окрім цього, місцеві говори є свідченням про діалектну основу в певних місцевостях. У зв'язку з російською агресією, коли ми змушені витіснити з нашої мови русизми, доречно вживати мову наших предків. Вважаємо, що в перспективі може бути подальше вивчення мовного ландшафту населених пунктів нашої країни.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hajdu Mihály Családnevek enciklopédiája: Tinta tankönyvkiadó. – Budapest, 2010. 557o.
2. Аркушин Г. А. Західнополіська діалектологія. Навчальний посібник з регіональної діалектології для студентів спеціальності «Українська мова і література». Луцьк, 2012. 214 с.
3. Бевзенко С. П. Діалектологія. Навчальний посібник для студентів філологічних факультетів університетів і педагогічних інститутів. Київ: Вища школа, 1980.
4. Бевзенко С.П. Діалектні групи і говори української мови – Київ, 1980. -233с.
5. ВТС = Великий тлумачний словник. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1715 с.
6. Гайда Ю. І. Турківщина: природа і люди. – Ужгород: Патент, 1998. – 388 с.
7. Гайда Ю., Шуптар В. Турківщина: Історія населених пунктів. Ужгород: Патент, 2002. - 604 с.
8. Гриценко П. Ю. Діалектизм / П. Ю. Гриценко // Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В.М. Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. – 2-ге вид., випр. і допов. – Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 2004. – С. 146.
9. Електронний ресурс: <https://ukrssr.com.ua/lvivska/turkivskiy/turka-turkivskiy-rayon-lvivska-oblast>
10. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови - Київ, 1955. – 311с.
11. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови - Київ, 1955. – 311с.
12. Житецький П. Г. Нарис звукової історії малоруського наріччя – Київ, 1876. - 390с.
13. Лизанець П.М. Діалектологія як наука сучасного модерного мовознавства // Діалектологічні студії. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської. – Львів, 2003. – С. 247-256
14. Максимович М. О. История древней русской словесности – Київ, 1839. - 238с.
15. Максимович М. О. Критико-историческое исследование о русском языке – Санкт - Петербург, 1838. – 33 с.
16. Михальчук К. П. Наріччя, піднаріччя і говори Південної Росії у зв'язку з наріччями Галичини / К. П. Михальчук. – Москва, 1872. – С. 142.
17. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології: Учбовий посібник для студентів – заочників. Одеса. 1961. 50 с.

18. Потебня О.О. Заметки о малорусском наречии.— Воронеж.— 1871.— 151 с.
19. Пошуково-дослідницька робота вчителя історії Тромбола В.Й. [рукопис].
20. Сердега Р. Л. Українська діалектологія: навчальний посібник / Р. Л. Сердега, А. А. Сагаровський. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 30 с.
21. Сокіл В.В. Писана керниця. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 1994. – 206 с.
22. Срезневський І.І. Мысли об истории русского языка – Москва, 1959. - 139с.
23. Шафонський О. Ф. Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим и историческим описанием Малой России. – Київ, 1851. – 724 с.
24. Шевельов Юрій. Портрети українських мовознавців. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2002. 132 с.
25. Юсипович І. Турківщина: за завісою століть. Львів «Край», 1993. С. 110

# Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Бакалаврська робота\_ Нодь Ю.docx

Ким подано:

Наталка Лібак

Дата перевірки:

2024-05-22 10:05:44

Дата звіту:

2024-05-22 10:20:38

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

48

Кількість слів:

9498

<b>Схожість 13%</b>	Збіг: <b>19 джерела</b>	Вилучено: <b>0 джерела</b>
Інтернет: <b>18 джерела</b>	DOI: <b>0 джерела</b>	База даних: <b>0 джерела</b>
<b>Перефразовування 2%</b>	Кількість: <b>13 джерела</b>	Перефразовано: <b>304 слова</b>
<b>Цитування 2%</b>	Цитування: <b>11</b>	Всього використано слів: <b>328</b>
<b>Включення 1%</b>	Кількість: <b>4 включення</b>	Всього використано слів: <b>153</b>
<b>Питання 0%</b>	Замінені символи: <b>0</b>	Інший сценарій: <b>28 слова</b>